

Gebiedsprogramma Hoeksche Waard

*Hoeksche Waard werkt:
dé voedingsbodem voor de Randstad*

juni 2017

Inhoudsopgave

1	INLEIDING	4
2	WAAROM EEN GEBIEDSPROGRAMMA	4
2.1	Aanleiding van het programma	4
2.2	Bijdrage van het programma aan realisatie van beleid	4
2.3	Besluit.....	5
3	PROGRAMMABESCHRIJVING	6
3.1	Doel van het programma	6
3.2	Programma afbakening.....	6
3.3	Samenwerking en afspraken met derden.....	6
4	HET PROGRAMMA	7
4.1	Inleiding	7
4.2	Duurzame landbouw.....	9
4.3	Energie	11
4.4	Bereikbaarheid.....	12
4.5	Natuur en Recreatie.....	14
4.6	Demografische opgaven.....	17
5	FINANCIËN	18
5.1	Begroting en financieringsplan	18
6	ORGANISATIE	20
6.1	Organisatiestructuur	20
6.2	Aansturing van het programma	21
7	COMMUNICATIE	21

BIJLAGE 1: FINANCIERINGSTABEL

1 Inleiding

De Hoeksche Waard en de provincie werken op veel gebieden al samen aan opgaven waar de regio voor staat. De regio en de provincie hebben uitgesproken dat zij de samenwerking willen intensiveren in een integraal gebiedsprogramma. Geconcludeerd is dat juist het brede perspectief van het gebiedsprogramma en de inzet op het proces veel meerwaarde biedt bij complexe processen waarbij diverse partners en organisatieonderdelen van de provincie en de regio betrokken zijn.

2 Waarom een gebiedsprogramma

2.1 Aanleiding van het programma

De regio Hoeksche Waard is een dynamische regio waar nu en komende jaren veel speelt. De provincie en de regio willen graag samenwerken en komen tot regionale inhoudelijke programma's zodat alle kansen en synergiemogelijkheden optimaal benut worden. Gebiedsgericht werken is benoemd als een van de concernopgaven van de provincie. De ontwikkelopgave is om in gebieden meer integraal te werken, sneller te reageren op vragen en initiatieven en meer invulling te geven aan 'de uitgestoken hand'.

Een integrale gebiedsaanpak draagt bij aan concrete activiteiten en ontwikkelingen. Netwerken en relaties worden verbeterd en versterkt, middelen worden gebundeld. Provincie, gemeenten en maatschappelijke partijen bundelen de krachten door samen te werken met de kernen, de bewoners en niet in de laatste plaats met ondernemers, waardoor initiatieven gerealiseerd worden.

De provincie en de Hoeksche Waard werken samen aan opgaven vanuit de kerntaken op infrastructuur, Ruimtelijke Ordening en wonen, natuur en recreatie, water en milieu, economie, en kwaliteit van bestuur. Op weg naar een slimmer, schoner en sterker Zuid-Holland. Dat gebeurt bijna altijd in een mix van uiteenlopende rollen, met meerdere partijen en meerdere onderwerpen. Succes ontstaat door het vormen van coalities en het slim combineren van de vier rollen van de overheid: rechtmatigheid, prestaties leveren, netwerkend werken en omgaan met maatschappelijke initiatieven (vier kwadranten).

2.2 Bijdrage van het programma aan realisatie van beleid

Het programma speelt in op de Hoeksche Waard als anticipeerregio: een gebied waar in de toekomst naar verwachting sprake zal zijn van bevolkingsdaling, ontgroening en vergrijzing. Het programma draagt bij aan de regionale economische ontwikkeling van de Hoeksche Waard en aan de realisatie van opgaven voor een vitale leefomgeving, duurzame landbouw, natuur, recreatie en economie, duurzame energie en bereikbaarheid. De ambitie van partijen is om de kansen die er zijn voor het gebied om de vitaliteit een impuls te geven optimaal te benutten.

2.3 Besluit

Het programmaplan is vastgesteld in juni 2017 door Gedeputeerde Staten van de provincie Zuid-Holland en in april 2017 door het Samenwerkingsorgaan Hoeksche Waard.

3 Programmabeschrijving

3.1 Doel van het programma

Binnen de provincie en de Hoeksche Waard zijn al veel visies en beleidsvoornemens beschikbaar. Het Gebiedsprogramma heeft niet als doel om tot een nieuwe gebiedsvisie te komen, maar juist vanuit de verschillende visies te komen tot gezamenlijke samenhangende opgaven, zodat de opgaven en kansen met een versnelling en verbreding tot uitvoering gebracht kunnen worden. Het moet een positieve bijdrage leveren aan versterking van de economische ontwikkeling van de regio en daarmee werkgelegenheid, de omgevingskwaliteit en het welzijn van de inwoners. Opgaven uit het Gebiedsprogramma dragen bij aan de vitaliteit van de regio en regionale economie.

3.2 Programma-afbakening

Het programma richt zich op realisatie van projecten die zich fysiek binnen de grenzen van de regio Hoeksche Waard bevinden. Het is een dynamisch programma, daar waar energie zit werken we samen om de doelen van het programma te realiseren.

Het programma richt zich echter wel nadrukkelijk op netwerken die ook bovenregionaal georganiseerd zijn.

3.3 Samenwerking en afspraken met derden

In de Hoeksche Waard zijn diverse netwerken actief, waarin maatschappelijke organisaties, ondernemers en overheden vertegenwoordigd zijn, die gekoppeld zijn aan een of meerdere sleutelopgaven. Deze netwerken staan centraal in het gebiedsprogramma. Bij het uitwerken van de opgaven wordt nadrukkelijk de samenwerking gezocht met inwoners van de Hoeksche Waard.

4 Het programma

4.1 Inleiding

Hoeksche Waard werkt: dé voedingsbodemplaat voor de Randstad

“Ruim wonen, gezond voedsel en natúúrlijk recreëren; dichterbij dan je denkt”

Direct grenzend aan de Rotterdamse Regio en de Drechtsteden en omringd door het Haringvliet, het Hollandsch Diep, Spui en de Oude Maas ligt het Nationaal Landschap Hoeksche Waard. Het oorspronkelijk karakter van het landschap met zijn openheid, dijken en kreken is hier nog duidelijk zichtbaar. In de Hoeksche Waard hebben de inwoners nog echt de ruimte om te wonen, te werken en te recreëren.

Door het terughoudende economische en ruimtelijke beleid is het oorspronkelijke natuurlijke karakter van het gebied behouden gebleven. Tegelijkertijd is de Hoeksche Waard de afgelopen jaren een anticiperregio geworden. De regio bereidt zich hierop tijdig voor en treft maatregelen om de effecten hiervan op te vangen en de aanwezige kansen maximaal te benutten. Daarom moeten er keuzes gemaakt worden die van invloed kunnen zijn op het landschap, de economische structuur van de Hoeksche Waard en de leefkwaliteit van de bewoners.

Met het gebiedsprogramma willen we de economische vitaliteit van het gebied versterken en de kwaliteit van de leefomgeving op niveau houden. Om deze reden wordt ingezet op een aanpak die een bijdrage kan leveren aan versterking van de economie en verbetering van de leefkwaliteit.

De Hoeksche Waard kenmerkt zich door een sterke, innovatieve landbouwsector. Veel innovaties op het gebied van landbouw, functionele agrobiodiversiteit en agrarisch natuurbeheer zijn doorontwikkeld in de Hoeksche Waard. De regio heeft ook al jaren een nauwe samenwerking met de universiteit van Wageningen. Hierdoor is veel kennis en kunde aanwezig. De regio Hoeksche Waard heeft daarmee alle sleutels in handen om zowel nationaal als internationaal een voorbeeld te zijn als koploper van een duurzame en innovatieve landbouw.

De Hoeksche Waard is bij uitstek geschikt om te komen tot een duurzame voedselstrategie met korte ketens. Een Food Lab, een kennis- en ontmoetingsplatform over voeding en voedselproductie kan hier een toonbeeld van zijn. Een plek met stakeholders die expertise hebben rond de duurzame landbouw. Zij faciliteren de ontwikkeling en implementatie van een duurzaam, flexibel, effectief en efficiënt stedelijk voedselsysteem. Een Food Lab dat de Hoeksche Waard economisch een stimulans geeft, de Hoeksche Waard meer dan nu op de kaart zet en waar duurzaamheid voorop staat.

De regio heeft de ambitie om in 2040 energieneutraal te zijn en de CO₂-uitstoot met 20% te reduceren. De Hoeksche Waard wordt een groene regio, waar de bevolking

alleen groene energie gebruikt. Productie van groene energie draagt bij aan economische versterking. Energieproductie levert immers werkgelegenheid op voor de lokale bevolking, daarnaast draagt de Hoeksche Waard bij aan een beter milieu. Een energie-neutrale regio betekent niet alleen productie van groene energie, maar ook het doorlopen van een bewustwordingsproces met gedragsverandering als resultaat. Productie van energie kan invloed hebben op het landschap en de landbouw.

Om de economische vitaliteit te stimuleren en de leefkwaliteit te verbeteren, wordt ingezet op de ontwikkeling van natuur- en recreatiegebieden. De kwaliteit van bestaande natuur- en recreatiegebieden wordt verbeterd en nieuwe gebieden worden aangelegd en beter bereikbaar en beleefbaar gemaakt. Bewoners van de Hoeksche Waard en bewoners van het omringende stedelijke gebied kunnen hier recreëren en genieten van de rust en ruimte in het Nationaal park van wereldklasse Haringvliet-Biesbosch. De aanleg van de nieuwe natuur- en recreatiegebieden wordt deels gefinancierd door de ontwikkeling van (recreatie)woningen. Dit betekent dat hier niet alleen sprake is van een impuls in de kwaliteit van de leefomgeving, maar ook een bijdrage aan de economische vitaliteit. Aanleg van (recreatie)woningen levert extra werkgelegenheid op en dit geldt ook voor recreatieve voorzieningen die ontwikkeld en vervolgens beheerd moeten worden.

De Hoeksche Waard bevindt zich in een bijzondere positie doordat het vlakbij de nog steeds groeiende Zuidvleugel van de Randstad ligt. Nu al, maar in de toekomst nog meer, zullen bewoners vanuit de Randstad naar de Hoeksche Waard komen voor de rust en de ruimte die zij in het stedelijk gebied steeds minder vinden en om in de Hoeksche Waard te recreëren. Maar ook in economisch opzicht kunnen de Hoeksche Waard en de Randstad meer van elkaar profiteren dan zij nu doen. Dit kan door te onderzoeken waar zij elkaar kunnen versterken of aanvullen. Gedacht kan worden aan woningbouw, maar ook bijvoorbeeld aan economisch-gerelateerde activiteiten.

Een belangrijke randvoorwaarde om de economische vitaliteit te versterken en de leefkwaliteit te verbeteren, is dat de bereikbaarheid van en in de Hoeksche Waard op orde is. Het gaat hierbij niet alleen om auto-infrastructuur en openbaar vervoer, maar ook om veilige fietsverbindingen voor schoolkinderen en woon-werkverkeer. Als de infrastructuur niet op orde is, komen economische ontwikkelingen niet van de grond. Het één kan niet los gezien worden van het ander.

Zoals aangegeven is de ambitie van het gebiedsprogramma om de economische vitaliteit te versterken en de leefkwaliteit van de bevolking te vergroten. De aanpak richt zich daarom op vijf thema's die elkaar versterken en beïnvloeden en die er samen voor moeten zorgen dat de gezamenlijke ambities realiteit worden.

De vijf thema's zijn:

- Duurzame landbouw
- Energie
- Bereikbaarheid
- Natuur en recreatie
- Demografische ontwikkelingen

4.2 Duurzame landbouw

Doel: Een (inter)nationale koploper in het toepassen van innovatieve technieken en werkwijzen (data gebruik, duurzaamheid, energie, precisielandbouw, bio-based processen, biodiversiteit).

Hierdoor behouden we ook in de toekomst onze status als topgebied landbouw en versterken we onze concurrentiepositie.

Opgaven:

1. *Uitvoering van een pilot regeneratieve landbouw in de Hoeksche Waard*

We willen een haalbaarheidsstudie uitvoeren en een plan van aanpak opstellen. Willen we een redelijke kans maken om de opwarming van de aarde te beperken dan zal de CO₂-uitstoot drastisch verlaagd moeten worden. Door regeneratieve landbouw toe te passen op landbouwgronden kan een groot deel van de CO₂-uitstoot worden opgenomen in de gewassen en opgeslagen in de bodem. Regeneratieve landbouw wordt gekenmerkt door gesloten cycli van nutriënten, meer biodiversiteit, meer planten en gewassen die minder afhankelijk zijn van externe input zoals kunstmest, zo weinig mogelijk onbegroeid laten van de bodem, minder of helemaal niet ploegen en een veel hogere rotatie en diversiteit van gewassen (polycultuur in plaats van monocultuur). Aan deze pilot zijn ook een aantal innovatieve ontwikkelingen gekoppeld op het gebied van droogtechniek, bodemleven en bodemvruchtbaarheid (zie hiervoor de bijgevoegde formats). Het is dus een totaalpakket om tot nieuwe duurzame innovatieve ontwikkelingen te komen.

2. *Opzetten Foodlab / Huis van de Voeding*

Het doel is om kennis over en rond voeding te verbeteren en hiermee een link met Rotterdam te leggen. Gestart wordt met een haalbaarheidsstudie. Het Foodlab heeft een sterk educatief en innovatief karakter. Hiermee kan de regio zich sterk (inter)nationaal profileren als een uniek en hoogwaardig landbouwgebied. Op deze te ontwikkelen locatie kunnen alle aspecten rondom voeding aan een breed publiek worden belicht. Belangrijk is om via dit belevingscentrum de verbinding tussen stad en platteland onder de aandacht te brengen. We willen op korte termijn een partij zoeken die dit wil gaan opzetten. Als overheden willen we dit faciliteren.

3. 'Groene Cirkel' netwerk Innovatieve en Duurzame Landbouw

Samen willen we een vitale 'Groene Cirkel'* ontwikkelen voor een toekomstbestendige en vitale landbouwsector. De innovatieve en duurzame landbouw biedt kansen voor een transitie naar een biobased en circulaire economie. Onder meer door duurzame en slimme bedrijfsvoering, gebruik en betere benutting van natuurlijke grondstoffen en landschap en het produceren van gezonde klimaat neutrale producten voor de consument.

Voor de ontwikkeling van de Groene Cirkel Innovatieve en Duurzame Landbouw zal samen met partners een verkenning worden gedaan, met daarin een inventarisatie van de potentiële netwerkpartners en het opstellen van een strategie en stappenplan.

*Een 'Groene Cirkel' netwerk is een triple helix, transitienetwerk en horizontaal samenwerkingsverband op basis van gelijkwaardigheid en vertrouwen. Een netwerk dat vanuit een gezamenlijke ambitie, nieuwe mogelijkheden op het gebied van geld, kennis, netwerk e.a. middelen creëert, waaruit nieuwe kansen ontstaan en innovaties versneld gerealiseerd worden. Conceptvoorbeelden zijn Groene Cirkel Bijenlandschap en of de Groene Cirkel Mobiliteit & Logistiek.

4.3 Energie

Doel: Actieve sturing op programma's en projecten die bijdragen aan de doelstelling van de Hoeksche Waard om in 2040 energie-neutraal te zijn.

De Hoeksche Waard heeft een energievisie opgesteld met een uitvoeringsprogramma. De focus van het programma ligt op energiebesparing en energieopwekking. Voor het thema energie zijn de opgaven uit het uitvoeringsprogramma opgenomen waar betrokkenheid van de provincie gewenst is om de gestelde doelen te halen.

Opgaven:

1. *De impact van de energietransitie*

De realisatie van de doelstelling om in 2040 energie-neutraal te zijn gaat niet vanzelf. Forse maatregelen voor andere opwekking van energie en energiebesparing zijn noodzakelijk. Daarbij moeten keuzes gemaakt worden. Deze worden door partijen gezamenlijk in beeld gebracht. Productie, distributie en opslag van duurzame energie hebben hun invloed op de ruimte door hun verschijningsvorm en de fysieke plek die ze innemen. Er wordt, onder meer met behulp van ruimtekansenkaarten, onderzocht wat het ruimtelijk betekent als de Hoeksche Waard energie-neutraal is. Door middel van ateliers worden mogelijkheden in kaart gebracht. Op basis van verschillende scenario's wordt een keuze gemaakt in inzet en uitvoering.

Energietransitie vraagt procesmatig om een zorgvuldige aanpak. Alle relevante partijen worden daarom vanaf het begin bij het proces betrokken met als doel om draagvlak te creëren en hun betrokkenheid te vergroten. Samen met alle stakeholders worden afgewogen keuzes gemaakt.

2. *Faciliteren lokale initiatieven (bottom-up) op gebied van wind en zon*

We willen bottom-up initiatieven die een bijdrage leveren aan de gestelde ambitie, faciliteren door partijen in een vroeg stadium bij elkaar te brengen en draagvlak te creëren bij provincie en de regio. Voor zonne-energie zijn er in de afgelopen periode meerdere initiatieven binnengekomen. Eén initiatief richt zich op de aangrenzende vloeivelden van de Suikerunie in Puttershoek, dit past in het beleid van de provincie. Een ander initiatief betreft percelen (23,5 ha) van aardappelhandel Kleinjan in Goudswaard. Dit initiatief van Kleinjan is strijdig met het provinciaal beleid, maar het kan wel als experiment worden opgenomen met de volgende leervragen:

Hoofdvraag:

Draagt de ontwikkeling van een zonneweide op de gronden van Kleinjan op een voldoende positieve manier bij aan de integrale gebiedsontwikkeling van Hoeksche Waard West/ Spuimonding?

3. *Postcoderoos*

Met het postcoderoos-project krijgen lokale bewoners de mogelijkheid gezamenlijk in een coöperatie van eigenaren te investeren in duurzame energie. In ruil hiervoor krijgen deelnemers korting op de energienota. De opgave is om in 2017 op een eerste locatie te starten en die verder uit te rollen naar overige locaties in de Hoeksche Waard.

4.4 Bereikbaarheid

Doel: Verbeteren van de bereikbaarheid van de Hoeksche Waard op gebied van verschillende modaliteiten wat bijdraagt aan een positief sociaal-economisch effect voor de Hoeksche Waard.

De bereikbaarheid wordt verbeterd door het optimaliseren en het beter benutten van de bestaande infrastructuur en aanleggen van nieuwe infrastructuur.

Bij het programma bereikbaarheid speelt mee dat de Heinenoordtunnel medio 2020-2022 gerenoveerd wordt, waarbij de tunnel voor langere periode (deels) wordt afgesloten. Voor de onderstaande opgaven is het belangrijk met Rijkswaterstaat op te trekken en voor te sorteren op de aanstaande renovatie.

Opgaven:

1. Capaciteit A29 in relatie tot de corridor Rotterdam-Antwerpen

We zetten in op het versterken van de Corridor Rotterdam-Antwerpen. Daarvoor start de provincie Zuid-Holland met onder andere de provincies Zeeland en Noord-Brabant en VNO-NCW West een MIRT-onderzoek voor de hele corridor. In het Bestuurlijk Overleg MIRT van 13 oktober 2016 is afgesproken dat ook het ministerie van I&M hieraan meewerkt. We werken daarbij toe naar een bestuurlijk moment met betrokken partijen.

De Hoeksche Waard stelt hierbij een goede doorstroming op de A29 centraal. Als ontwikkelrichting denkt de Hoeksche Waard aan een mogelijke verbreding van de A29 en een hernieuwd onderzoek naar de A4 Zuid, als onderdeel van de corridor Rotterdam – Antwerpen, met een passende ontsluiting voor de Hoeksche Waard.

2. Doorontwikkeling vorkenstructuur

In het kader van het onderzoek naar de corridor Rotterdam – Antwerpen is een onderzoek naar de vorkenstructuur gestart. We voeren gezamenlijk een effectenstudie uit naar de doorontwikkeling van de vorkenstructuur (Noord-Zuid verbindingen, capaciteit N217/inzetten doelgroepenstrook, tracé Korteweg – Lange Eendrachtsweg) en daaropvolgend een gezamenlijke vervolgaanpak richting de realisatie. Bij de doorontwikkeling van de vorkenstructuur worden (o.a. in tijd) koppelingen gemaakt met de renovatie van de Heinenoordtunnel.

3. Verbeteren openbaar vervoer

We onderzoeken een Randstad-net (R-net) verbinding richting Oud-Beijerland en de verdere verbetering van (hoogwaardig) openbaar vervoer binnen de Hoeksche Waard. We zorgen daarbij voor koppelingen met het doelgroepenvervoer, zodat het grof- en fijnmazige OV netwerk goed op elkaar worden afgestemd. We gaan de overstappunten van fiets/auto naar OV verbeteren en stellen daar een plan van aanpak voor op. We zorgen in overleg met RWS voor een versnelde doorstroom van het OV op de A29 bij verkeersstremmingen.

4. ***Optimaliseren fietspaden Hoeksche Waard***

We actualiseren en prioriteren het fietspadenplan Hoeksche Waard, waarbij de veiligheid van de fietser centraal staat. Aan de hand van deze prioritering doen we concrete voorstellen voor realisatie van de ontbrekende fietspaden uit het regionale fietspadenplan. We zetten in op het realiseren van de 'Hollandse banen' tussen de MRDH-regio en de Hoeksche Waard.

5. ***Hospitality service Hoeksche Waard***

Gezamenlijk met Rijkswaterstaat en de ondernemers voeren we een verkenning uit naar het realiseren van een Hospitality service nabij de A29 (in combinatie met vrachtwagen-parkeren, verblijfs- en restaurantfunctie).

De P&R nabij het busstation Heinenoord is opgepakt door de provincie. Omdat dit traject al loopt wordt de P&R niet als opgave opgenomen in dit gebiedsprogramma. Wel wordt de voortgang in de stuurgroep besproken.

4.5 Natuur en recreatie

Doel: het versterken van zowel natuur, recreatie als toeristische mogelijkheden in de Hoeksche Waard.

De Hoeksche Waard ligt op steenworp afstand van de regio Rotterdam en maakt deel uit van het Nationaal Park van wereldklasse NL Delta Haringvliet-Biesbosch. Het heeft alles in huis om hét natuur- en recreatiegebied te worden voor zowel bewoners van de Hoeksche Waard als bewoners uit de regio Rotterdam die voor kortere of langere tijd de drukte uit de stad willen ontvluchten.

Middels een mix van ontwikkeling van natuur en (agrarisch) landschap in combinatie met onder meer verblijfsrecreatie (economische vitaliteit) willen we dit doel bereiken. Het beter bereikbaar en beleefbaar maken, is hier onderdeel van. Dit wordt als een ontwikkelopgave door partijen opgepakt.

Er zijn tegenstrijdige sectorale belangen/verantwoordelijkheden bij de diverse opgaven. Een aantal van onderstaande ontwikkelingen is ook strijdig met provinciaal beleid. Verzoek van de regio is om deze opgaven als ontwikkelopgaven te benaderen. Middels een ontwikkelopgave kan vanuit een doel naar een optimale invulling worden gestreefd. Het agenderen betekent niet bij voorbaat dat huidige plannen uitgevoerd kunnen worden. Gezamenlijk wordt onder meer onderzocht welke mogelijkheden er zijn om (recreatie)woningen te realiseren. De tegenstrijdige belangen worden, indien van toepassing, per opgave vermeld.

Opgaven:

1. ***Numansdorp rond Fort Buitensluis/Molenpolder***

Het gebied Fort Buitensluis/Molenpolder verbindt het land met het water en heeft volop kansen om uit te groeien tot een locatie van cultuur-historische, landschappelijke en recreatieve waarden. Fort Buitensluis is onderdeel van de cultuur-historische Stelling van het Hollandsch Diep en het Volkerak (vestingstad Willemstad en de forten De Hel, Sabina Henrica en Bovensluis in Noord-Brabant en Fort Prins Frederik Ooltgensplaats op Goeree-Overflakkee in Zuid-Holland (provinciale erfgoedlijn)). De Molenpolder, het gebied ten zuiden van Numansdorp en gelegen tussen de twee havens van Numansdorp, wordt verder ontwikkeld. Vanuit het Masterplan Numansdorp Zuid heeft dit gebied de potentie voor ontwikkelingen voor zowel dag- als verblijfsrecreatie gecombineerd met wonen tussen de twee havens aan het Hollandsch Diep.

De locatie ligt deels in buitendijks gebied en in een Natura2000-gebied. Waterstaatkundige belangen staan tegenover toeristische ontwikkelingen. Onderdeel is een semi-open verbinding te maken door middel van een doorsteek naar het havenkanaal. De recreatiewoningen zijn naast over het land ook te bereiken via deze doorsteek.

2. *Spuimonding*

Voor de Hoeksche Waard West liggen plannen voor ontwikkelingen klaar. Deltanatuur wordt ontwikkeld voor recreatie en is daarmee een stimulans voor de lokale economie. Het gebied ontvangt wel recreanten (met name Tiengemeten), maar kan deze niet vasthouden omdat er bijvoorbeeld te weinig horecagelegenheden en verblijfsplekken zijn. Opgave is om, na een gedragen voorstel uit de regio, te verkennen wat de mogelijkheden zijn voor verblijfsrecreatie gecombineerd met Deltanatuur, onder meer in de Leenheerenpolder, Swaneblake en de rest van Hoeksche Waard West zoals door partijen die deelnemen aan de gebiedsagenda Hoeksche Waard West is vastgelegd.

Over de opgave in de Leenheerenpolder moet een politiek besluit genomen worden. Momenteel worden onder meer door de gemeente, het Havenbedrijf, Hoeksche Waards landschap, agrariërs en bewoners ontwikkelschetsen gemaakt.

3. *Noordrand Hoeksche Waard: Polder De Buitenzomerlanden*

Recreatie en natuur aan de randen van de polder. Opgave is om voor dag- en verblijfsrecreatie de mogelijkheden te verkennen. Verblijfsrecreatie kan meerwaarde hebben als het aanvullend is op dat wat er al is in de omgeving en aansluit bij de vraag uit de regio Rotterdam

De Buitenzomerlanden zijn en blijven aangewezen als windlocatie. Dit heeft invloed op de recreatieve invulling van het project en het proces van de gebiedsontwikkeling staat daarom nu stil. Tussen provincie en gemeente Binnenmaas is een overeenkomst gesloten waarbij de gemeente plaatsing van windturbines via een bestemmingsplan vastlegt.

4. *Gebiedsontwikkeling Strijensas*

Vanuit de gebiedsontwikkeling Strijensas wordt door gemeente Strijen, SOHW en ondernemers samengewerkt aan recreatieve arrangementen. Er is vanuit de haven een directe aansluiting op het natuurgebied en er is vorig jaar een TOP geplaatst. Het gebied kan in potentie nog meer bieden. Kansen liggen vooral in het nog beter toegankelijk maken en in het vergroten van de belevingswaarde. Strijensas sluit aan op de Deltapontjes. Vanuit de haven is er de directe aansluiting op het natuurgebied.

De opgave is erop gericht om het gebied Strijensas aan de zuidrand van de Hoeksche Waard als onderdeel van de Delta te ontwikkelen tot een recreatief gebied voor de inwoners van Zuid-Holland. Verkend wordt welke potenties het gebied nog meer kan bieden om de aantrekkelijkheid te vergroten.

5. *Stad-land verbinding / routenetwerken*

Doel is het realiseren van een goede verbinding tussen stad en land. Hierbij zetten we in op uitbreiding van het fijnmazige netwerk van de Deltapontjes in relatie tot het netwerk van de waterbus. Dit netwerk moet een belangrijke verbinding tussen Hoeksche Waard, Goeree-Overflakkee, Voorne Putten en West Brabant gaan opleveren. Daarnaast kan via het netwerk van de waterbus en de realisatie van enkele slow-lanes (Hollandse banen) vanuit Rotterdam richting de Hoeksche Waard (en dus

ook het Nationaal Park Biesbosch-Haringvliet) het grofmazige netwerk een belangrijke bijdrage leveren aan de regio. Op deze wijze wordt de stad-land verbinding verder versterkt.

4.6 Demografische opgaven

Doel: Inzetten op het verbeteren van de (economische) vitaliteit van de sterk vergrijzende en ontgroenende Hoeksche Waard.

De vitaliteit wordt versterkt door gebruik te maken van de regionale specifieke potentie mede in relatie tot de strategische ligging nabij de zuidelijke Randstad.

Opgaven:

1. *Opstellen economische agenda Hoeksche Waard*

Met ondersteuning van de provincie Zuid-Holland gaat de Hoeksche Waard een nieuwe economische agenda opstellen. In de zomer van 2017 leidt dit tot een heldere analyse van de economische structuur inclusief de kansen en bedreigingen met daarbij een met het bedrijfsleven opgesteld plan.

1a . *Economische verkenning Hoeksche Waard in regionaal verband*

De Hoeksche Waard is strategisch gelegen rond economische grootmachten als Rijnmond, Drechtsteden en NW-Brabant. Deze grootmachten zijn sterk in beweging. Dit levert mogelijk nieuwe kansen op voor de Hoeksche Waard. Deze kansen en potenties worden in de verkenning in beeld gebracht. Hierbij kan de oprichting van een economische denktank van meerwaarde zijn. De Hoeksche Waard kan een krachtige Economic Board gebruiken, bestaande uit prominenten met krachtige economische netwerken. Gedacht kan worden aan topondernemers, oud Tweede-Kamerleden, oud-ministers etc. Deze denktank geeft raadgevende economische adviezen aan bestuur en politiek.

1.b *Aansluiting onderwijs met bedrijfsleven voor technisch personeel verbeteren*

De Hoeksche Waard heeft een aantal technische VMBO-opleidingen. Helaas ontbreekt het echter aan technische MBO-opleidingen in de regio. Hierdoor is nu al sprake van een mismatch in deze sector. Mede gezien de ontwikkeling van de arbeidsmarkt (vergrijzing en afname potentiële beroepsbevolking) is het nodig te komen tot een gezamenlijke strategie van het bedrijfsleven, (bestaande) onderwijsinstellingen en intermediaire organisaties als UWV en Sociale Dienst. Maatregelen om vraag en aanbod op de arbeidsmarkt (kwantitatief en kwalitatief) in evenwicht te brengen zijn: het onderwijs aan jongeren, het komen tot een doorgaand curriculum met VO, MBO en HBO scholen (in en nabij de regio (Stadsregio Rotterdam, eventueel ook Drechtsteden))alsmede het bij- of herscholen van ouderen en mensen met afstand tot de arbeidsmarkt. Partijen stellen een plan van aanpak op met daarin beschreven de gewenste strategie en maatregelen, alsmede de financiering van de maatregelen.

2. *Opwaarderen digitale infrastructuur*

Een optimale digitale infrastructuur is tegenwoordig net als water en energie een primaire levensbehoefte. Partijen bedenken gezamenlijk een passende manier om de digitale achterstand in de Hoeksche Waard qua infrastructuur ten opzichte van de stedelijke gebieden te verkleinen. Ook het kabinet wil buitengebieden stimuleren sneller internet aan te leggen.

3. *Versterken regionale detailhandelsstructuur*

Met ondersteuning van de provincie gaat de regio een detailhandelsvisie opstellen. De partijen zetten zich in om de detailhandelsvisie tot uitvoering te brengen.

4. *Aanpak bestaande voorraad*

Uit onderzoek is gebleken dat een groot deel van de particuliere woningvoorraad niet geschikt is en deels ook niet geschikt te maken is voor mensen met een lichte beperking. Deze groep groeit vanwege de vergrijzing sterk. Partijen willen de inwoners in de Hoeksche Waard daarvan bewust maken. Daarnaast willen de partijen nader onderzoek doen naar de gevolgen van de vergrijzing op de volkshuisvestingsopgaven.

5. *Kerngericht werken*

Zo lang mogelijk zelfstandig wonen en mee kunnen blijven doen in je eigen vertrouwde omgeving. Die omgeving, zowel sociaal als fysiek, moet zo zijn ingericht dat die zelfstandigheid geborgd kan worden. Met deze ambitie heeft de Hoeksche Waard in 2016 een eerste start gemaakt met het kerngericht werken. Via een kwartiermaker willen we dit kerngericht werken in 2017 verder brengen. Deze kwartiermaker moet de samenleving in alle kernen zichtbaar maken en de condities verkennen, initiëren, faciliteren en/of versterken waardoor kernen zelf voor leefbaarheid en vitaliteit kunnen zorgen.

6. *Verkenning effecten woondruk Rotterdam*

Terwijl de Hoeksche Waard de behoefte aan nieuwe woningen vanaf 2025 ziet afnemen, is er de komende jaren een forse woningdruk in de Rotterdamse regio. Partijen verkennen of en onder welke voorwaarden de Hoeksche Waard van betekenis kan zijn om de woningdruk op de Rotterdamse regio te verlichten. Bereikbaarheid, marketing en de verschillende woonmilieus worden in de verkenning betrokken.

7. *De kracht van de kernen*

De kernen in de Hoeksche Waard hebben een eigen karakter. Provincie en gemeenten willen de leefbaarheid in de kernen behouden en waar mogelijk versterken. Daarbij willen we zoveel mogelijk de kernen in hun kracht zetten. Elke kern is weer anders qua mogelijkheden en bedreigingen. De provincie en gemeenten willen samen met de samenleving komen tot het verhaal van de diverse kernen nu en in de toekomst. Dit past ook bij de ambities van het gebied om een omgevingsvisie voor de Hoeksche Waard op te stellen. De aanpak bestaat in eerste instantie uit een krachtige analyse van de kernen en hun “daily urban system” en op basis van dit realistische beeld wordt samen met de inwoners, ondernemers en maatschappelijke organisaties de ontwikkeling van de kernen ook in onderlinge samenhang, vormgegeven.

In Bijlage 1 zijn de formats voor de alle afzonderlijke opgaven van de vijf thema’s toegevoegd. Dit zijn werkdocumenten.

5 Financiën

5.1 Begroting en financieringsplan

Voor de uitvoering van het gebiedsprogramma zelf is zowel bij de provincie als bij de regio € 100.000 procesgeld per jaar beschikbaar voor de komende vier jaar (2017-2020). Onder voorbehoud van het continueren van het programma na de gemeentelijke verkiezingen en de

provinciale verkiezingen. Bij de provincie wordt het jaarlijks procesgeld gedekt vanuit het budget voor het Gebiedsprogramma Hoeksche Waard.

Het procesgeld dient ter facilitering van het programma en wordt bijvoorbeeld ingezet voor advisering, onderzoeken, bijeenkomsten, communitatie etc. De besteding van dit budget wordt niet van tevoren vastgelegd om de flexibiliteit van het programma te behouden. Er vindt verantwoording achteraf plaats in de stuurgroep. De daadwerkelijke opdrachtverlening en verantwoording vindt plaats bij de individuele organisaties. Er vindt geen onderlinge verrekening plaats.

Voor 2017 is (voorlopig) de volgende inzet van het procesgeld 2017 geraamd:

Opgave	Bijdrage SOHW €	Procesgeld Gebiedsprogramma Provincie €	Dekking SOHW
Thema: energie			
Impact van de energietransitie	25.000	25.000	Begroting 2017
Postcoderoos	2.500		Begroting 2017
Thema : bereikbaarheid			
Verkenning HOV netwerk en verbreding doelgroepenvervoer	20.000	ntb	Begroting 2017
Thema: duurzame landbouw			
Huis van de Voeding	25.000	25.000	Begroting 2018
Groene Cirkel duurzame landbouw		10.000	
Thema: demografische opgaven			
Verkenning effecten woondruk Rotterdam	10.000	10.000	Begroting 2017
Ondersteunen netwerken			
Netwerkbijeenkomst en vaststelling programma	5.000	5.000	Begroting 2017
Communicatie	5.000	5.000	Begroting 2017
Totaal	92.500	80.000	
Beschikbaar	100.000	100.000	
Restant	7.500	20.000	

Inzet van menskracht wordt niet verrekend tussen provincie en regio. Bij de provincie wordt de personele inzet voor het programmateam gedekt vanuit het budget voor het Gebiedsprogramma Hoeksche Waard en door inzet vanuit de lijn.

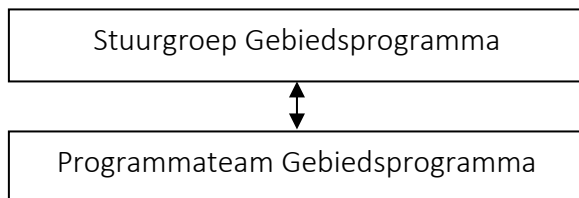
Naast het procesgeld zijn er financiële middelen beschikbaar voor de uitvoering van concrete projecten op Hoeksche Waard. De financiering van concrete projecten op Hoeksche Waard vindt bij de provincie in principe plaats via het gebiedsprogramma plaats vanuit de diverse sectorale uitvoeringsprogramma's (zoals de landschapstafels), reguliere subsidies en de investeringsimpuls voor regionale projecten en gebiedsgericht werken.

Het SOHW draagt ook vanuit diverse andere budgetten in de reguliere begroting bij aan de uitvoering van projecten.

6 Organisatie

6.1 Organisatiestructuur

De organisatie van het gebiedsprogramma ziet er als volgt uit:

De stuurgroep voor het programma bestaat uit:

- De heer J.F. Weber, gedeputeerde van de provincie Zuid-Holland
- De heer R.A.M. van der Sande, gedeputeerde van de provincie Zuid-Holland
- De heer P. Boogaard, wethouder van de gemeente Korendijk
- De heer H. van Etten, wethouder van de gemeente Binnenmaas
- De heer H. van Waveren, wethouder van de gemeente Oud Beijerland
- De heer B. Niemandsverdriet, LTO-Noord afdeling Hoeksche Waard
- De heer. S. Corijn, ondernemersvereniging Hoeksche Waard
- De heer A.M. Kleij, programmamanager provincie Zuid-Holland

Afstemming van het programma vindt plaats tussen programmamanager dhr.Kleij en de regiosecretaris dhr. Metselaar, secretaris van het SOHW.

Het programmteam staat onder leiding van programmamanagers die de uitvoering van het programma organiseren met inzet van betrokken partijen.

Mevrouw A. Kerklaan	Programmamanager	Provincie
De heer S. van der Meulen	Programmamanager	Provincie
De heer M. Roobol	Programmamanager	Hoeksche Waard
De heer J. Groeneweg	Programmamanager	Hoeksche Waard
De heer G. Leggedoor	Programmamanager	Hoeksche Waard

6.2 Aansturing van het programma

In onderstaand overzicht staan de taken en verantwoordelijkheden.

Bestuurlijk opdrachtgever:	<ul style="list-style-type: none"> • Formuleert vanuit de politieke omgeving te realiseren doelen en resultaten, stelt hierbij kaders en bepaalt de richting. • Is politiek verantwoordelijk en legt verantwoording af aan Gedeputeerde Staten en Provinciale Staten en aan B&W en de gemeenteraden van de Hoeksche Waard. • Draagt aan de ambtelijk opdrachtgever de uitvoering van het programma op.
Ambtelijk opdrachtgever:	<ul style="list-style-type: none"> • Zorgt voor een vertaling van het bestuurlijk kader naar een ambtelijke opdracht. • Benoemt een programmamanager. • Zorgt voor het doen opstellen van een programmaplan. • Zorgt dat afspraken over inzet van menskracht en middelen worden nagekomen in de organisatie. • Stuurt de programmamanager aan. • Legt verantwoording af aan de bestuurlijke opdrachtgever.
Programma-manager:	<ul style="list-style-type: none"> • Stuurt het programma aan op de aspecten tijd, geld, kwaliteit, risico's, organisatie en informatie en de interne en externe communicatie. • Stemt periodiek de inhoud en voortgang af met de ambtelijke en bestuurlijk opdrachtgever, minimaal eenmaal per kwartaal. • Stuurt de teamleden aan

7 Communicatie

De communicatie vanuit provincie en regio vindt vooral plaats binnen de netwerken en de projecten van het gebiedsprogramma. Partijen trekken hierin gezamenlijk op.

Bijlage 1: Financieringstabel (indicatief)

Ter indicatie is hieronder een overzicht opgenomen van de gereserveerde/beschikbare middelen uit sectorale uitvoeringsprogramma's en vanuit derden. Het is een voorlopig overzicht die afhankelijk is van separate besluitvorming.

Overzicht is een indicatie van andere geldstromen ter financiering van concrete projecten

(=géén onderdeel van besluitvorming binnen dit programmaplan) :

Opgave	Begroting	Bijdrage SOHW	Dekking SOHW	Bijdrage provincie	Dekking provincie	Herkomst overige financiering
Thema: bereikbaarheid						
Vorkenstructuur effectenstudie	€60.000	€30.000	Begroting 2017	€30.000	mobiliteit onderzoeks budget	
Thema: duurzame landbouw						
Pilot regeneratieve landbouw en innovatieve ontwikkelingen	€412.000	n.t.b.		n.t.b.		€127.000 diverse partijen o.a.Veld-leeuwerik
Thema: Natuur en recreatie						
o.a. a)Struinroute/boardwalk Korendijkse Slikken b)Fort Buitensluis i.c.m. haven Numansdorp c)Kwaliteitsimpuls Tiengemeten d)Kwaliteitsimpuls Korendijkse slikken g)Deltapontjes/ Veerverbindingen	€1.555.000	n.t.b.		€582.500	Via landschapstafel Haringvliet	Partners Droomfonds, Gemeente Cromstrijen €685.000, SOHW
Thema: demografische opgaven						
Opstellen economische agenda HW	€37.500	€ 7.500	Begroting 2017	€30.000	Vanuit anticipeer-agenda	
Oprichting Economic Board	€25.000	€12.500	Begroting 2018	€12.500	n.t.b.	
Opwaarderen digitale infrastructuur	€120.000	€60.000	Begroting 2017	n.t.b.	n.t.b.	
Versterken regionale detailhandelstructuur	€50.000	€20.000	Begroting 2017	€30.000	Vanuit anticipeer-agenda	
Aanpak bestaande woningvoorraad	€50.000	€25.000	Begroting 2017	€25.000	Vanuit anticipeer-agenda	
Kerngericht werken	€80.000	€40.000	Begroting 2018	€40.000	n.t.b.	
Kracht van de kernen	€50.000	€25.000	n.t.b.	€25.000	n.t.b.	